

УДК 338.3

І.А. Чіков, аспірант

Науковий керівник: С.В. Коляденко, докт.екон.наук, професор

Вінницький національний аграрний університет, Україна

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ilia Chikov

S.V. Koliadenko, Dr., Prof., scientific supervisor

APPROACHES TO ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

Зростання конкурентної боротьби в умовах глобалізації світової економіки все більше актуалізує завдання оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств і визначення вектору його розвитку [1].

Ефективність діяльності підприємств, зокрема аграрних, характеризується можливістю конкурувати з іншими суб'єктами господарювання. Рівень конкурентоспроможності підприємств виступає критерієм ефективності їх діяльності, і чим вищий даний показник, тим більший потенціал підприємства щодо його подальшого розвитку.

Конкурентоспроможність підприємства – це складна та багатокomпонентна економічна категорія, яка немає однозначного трактування.

Для визначення рівня конкурентоспроможності підприємства існує значна кількість методів розрахунку комплексу показників, які в загальному виді можна поділити на індексні, матричні та графічні.

Перевагами математичного апарату індексних методів є можливість отримання конкретного числового значення, який може бути економічно обґрунтований відповідно до поставлених завдань. В якості недоліків можна вважати певну складність вибору оцінюваних показників; більшість методів ґрунтується на розрахунку коефіцієнтів вагомості показників, що вимагає залучати експертів для оцінки предметної області.

Матричні методи оцінки конкурентоспроможності полягають в побудові дво- або тривимірних матриць, що формуються за принципом побудови відповідних систем координат. Особливістю матричних методів є можливість здійснення аналізу окремих аспектів діяльності підприємства, середовища функціонування, ринкової позиції, визначенні основних напрямів подальшого розвитку тощо. Серед недоліків, перш за все, можна вважати трудомісткий процес побудови матриць, в зв'язку із складністю отримання зведених показників; отриманий результат надає уявлення лише про окремі аспекти діяльності підприємства, а також не дозволяє отримати кількісну оцінку рівня конкурентоспроможності підприємства.

Перевагами графічних методів є: по-перше, простота розрахунку показників, за якими будується графічна модель; по-друге, можливість порівнювати показники ефективності діяльності кількох підприємств, таким чином виявляти сильні та слабкі сторони підприємства. В свою чергу, недоліками є відсутність математичного апарату прогнозування показників.

Серед неklasичних методів оцінки конкурентоспроможності можна назвати ті, що ґрунтуються на математичному апараті методів нечіткої логіки та інструментарії нейронних мереж [2, 3]. З огляду на це, варто звернути увагу, що деякі науковці [4, 5] розглядають конкурентоспроможність як латентний (прихований) показник, тобто такий, що є синтезованим показником множини окремих групових показників та/або часткових показників, які відображають різні сторони складних економічних систем. Таким чином, оцінку конкурентоспроможності підприємства, на нашу думку, доцільно здійснювати методами інтегральної оцінки, які належать до індексної групи. Зазначені

методи займають особливе місце у методиці оцінки фінансово-господарської діяльності, оскільки результатом є кількісний показник, який може характеризувати ефективність діяльності підприємства в даний момент часу, та можливий стан підприємства в майбутньому.

Згідно тверджень авторів [6,7] інтегральні показники – це комплексні показники, які широко використовуються завдяки їхній спроможності агрегувати великі обсяги інформації у легко зрозумілі формати; можуть характеризувати як окремі складові підприємства, так і в цілому його стан.

Серед значної кількості методів розрахунку інтегрального показника варто виділити ті, які враховують вагові коефіцієнти при згортці часткових показників.

Найбільш поширеним на практиці методом розрахунку інтегрального показника є метод середньозваженого значення (1):

$$I_K = \sum_{i=1}^n x_i w_i, i = \overline{1, n}; I_K \in [0; 1] \quad (1)$$

де I_K – інтегральний показник конкурентоспроможності підприємства; x_i – вхідні показники досліджуваного підприємства; w_i – коефіцієнти вагомості вхідних показників x_i досліджуваного підприємства.

Даний підхід застосовується тоді, коли компоненти інтегрального показника мають різний рівень впливу на інтегральний показник (вагомість показників). У випадках коли вагомість показників не враховується, застосовується формула середньгеометричного значення (2):

$$I_K = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n x_i}, i = \overline{1, n}; x_i > 0; I_K \in [0; 1] \quad (2)$$

З огляду на вище викладене вважаємо, не доцільно використовувати лише один метод чи підхід до оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств, адже кожна група методів оцінює різні аспекти його діяльності. Вважаємо, що до питання оцінки конкурентоспроможності підприємства варто підходити комплексно – використовувати синтез вище наведених методів для більш повної оцінки конкурентоспроможності підприємств.

Література:

1. Юрчук Н.П. Інноваційні чинники формування конкурентоспроможної продукції сільськогосподарських підприємств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №5. С. 50-63.
2. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. Вісник Національної академії наук України. 2010. № 9. С. 24-46.
3. Рузакова О.В., Юрчук Н.П. Використання апаратів штучного інтелекту для формалізації фінансових об'єктів при побудові СППР. Вісник Хмельницького національного університету: Технічні науки. 2021. №1. С.45-51.
4. Смирнов Є.М. Теоретичні та методичні основи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». 2009. Т. 2. № 4. С. 130-135.
5. Янковий О.Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрям підвищення: монографія. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.
6. Захарова Н.Ю. Методичні підходи щодо оцінки фінансового стану підприємства. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 2 (3). С. 128-133.
7. Кваша Т.К., Волощук Р.В. Підходи до інтегрального оцінювання стану економічної безпеки як складної системи. Науково-технічна інформація. 2015. № 3. С. 31-41.